

REYTING QIYMƏTLƏNDİRMƏSİNİN UNİVERSİTETİN PROFESSOR-MÜƏLLİM HEYƏTİNİN FƏALİYYƏTİNƏ TƏSİRİ

QALIB ŞƏRİFOV

Fizika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Keyfiyyətin təminatı şöbəsinin müdiri.

E-mail: galibsharifov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9836-0618>

Məqaləyə istinad:

Şərifov Q. (2022). Reyting qiymətləndirməsinin universitetin professor-müəllim heyətinin fəaliyyətinə təsiri. *Azərbaycan məktəbi*, № 3 (700), səh. 11–20

ANNOTASIYA

Təhsil sisteminin keyfiyyəti bir çox elm adamları üçün tədqiqat obyektinə çevrilib. Ali təhsil müəssisələrində keyfiyyətin artırılması ilə bağlı bir neçə göstərici (indikator) sınaqdan keçirilir və araşdırılır. Bu göstəricilərdən bəziləri professor-müəllim heyətinin fəaliyyəti ətrafında təsnifatlandırılır. Ədəbiyyatda professor-müəllim heyətinin fəaliyyətinə həsr olunmuş bir çox tədqiqatlar vardır. Lakin professor-müəllim heyətinin fəaliyyətinin bir çox aspektlərini özündə əks etdirən reyting qiymətləndirməsi üzrə tədqiqatlar yox səviyyəsindədir. Bu səbəbdən bu tip tədqiqatların geniş öyrənilməsi məqsədəuyğundur.

Məqalə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin (ADPU) professor-müəllim heyətinin elmi, pedaqoji və sosial fəaliyyətini əks etdirən reytingin qiymətləndirilməsinə həsr olunur. Tədqiqatın predmeti ADPU-nun 1200 nəfərə yaxın professor-müəllim heyətinin 2018-ci ildən 2021-ci ilədək 72 göstərici üzrə reyting qiymətləndirməsinin nəticələridir. Bütün alınan məlumatlar müqayisəli şəkildə Excel və SPSS proqramlarında geniş təhlil edilib. Müəyyən edilib ki, professor-müəllim heyətinin nailiyyətlərinin dinamikası yüksələn xətlə davam edir. COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar olaraq 2020-ci ildə akademik heyətin göstəricilərində nisbi azalma ümumi inkişaf dinamikasına əsaslı təsir etməyib. Bundan başqa, professor-müəllim heyətinin balları, məqalələrinin sayı və tələbələrin qiymətləndirmələri arasında müsbət korrelyasiya əmsalı aşkar edilib. Tədqiqatın təhlili əsasında göstərilir ki, universitetin professor-müəllim heyətinin reyting qiymətləndirilməsi universitetin tədqiqat, tədris və sosial mühitinə yaxşı təsir göstərir. Eyni zamanda, bu qiymətləndirmə müəllim heyətinin beynəlmilləşdirilməsinə və onların pedaqoji fəaliyyətinə əhəmiyyətli təkan verir.

Açar sözlər: ADPU, keyfiyyətin təminatı, universitetin professor-müəllim heyəti, reyting qiymətləndirməsi, nailiyyətlərin dinamikası.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 23.08.2022

Qəbul edilib: 15.09.2022

THE EFFECT OF RATING ASSESSMENT ON ACADEMIC STAFF ACTIVITIES OF THE UNIVERSITY

GALIB SHARIFOV

PhD in Physics, Associate professor, Head of the Quality Assurance Department, Azerbaijan State Pedagogical University.

E-mail: galibsharifov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9836-0618>

To cite this article:

Sharifov G. (2022). The Effect of Rating Assessment on Academic Staff Activities of the University. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 700, Issue III, pp. 11–20

ABSTRACT

The quality of the education system has become a research object for many researchers. Several quality indicators related to quality improvement in higher education institutions are tested and investigated. Some of these indicators are classified around the academic staff activity. There are many studies on the activity of academic staff in the literature. However, studies on rating assessment reflecting many aspects of the activity of academic staff are at the zero level. Therefore, it is purposeful to study this type of research extensively. The article deals with the systematic rating assessment reflecting the scientific, pedagogical and social activities of the academic staff at the Azerbaijan State Pedagogical University (ASPU). The study's subject was the results of the rating assessment of approximately 1200 academic staff at ASPU from 2018 to 2021 via 72 indicators. All the obtained data were comparatively extensively analyzed in Excel and SPSS software. It has been established that the dynamics of the achievement of the teaching staff continue with increasing lines. However, in the case of the COVID19 pandemic, the relative decline in academic staff points in 2020 did not fundamentally affect the overall development dynamics. In addition, a positive correlation coefficient was found between the academic staff's points, the number of academic papers, and their points by students. Based on the analysis of the studies, it was shown that the rating assessment of the academic staff at the university has a good effect on the university's research, teaching and social environment. At the same time, this assessment gives a significant impetus to the internationalization of the teaching staff and their teaching activities.

Keywords: ASPU, quality assurance, rating assessment, academic staff, development dynamics.

Article history

Received: 23.08.2022

Accepted: 15.09.2022

GİRİŞ

Qloballaşan dünyada idarəetmədə dəyişikliklər və məlumatların geniş istifadəsi insanların həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün yeni şərait və imkanlar yaradır. Cəmiyyətin yaşaması və inkişafı üçün insan kapitalı ən vacib amillərdən biridir. Buna görə də yeni sosial tələbatların ödənilməsi üçün təhsil və peşə hazırlığı sisteminə yeni yanaşmalar nəzərdən keçirilir. Bu da təhsildə keyfiyyətlik amilinə daha çox fokuslanmanı göstərir.

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinin 3.0.5-ci bəndində “keyfiyyətlik – təhsilin mövcud standartlara, normalara, sosial-iqtisadi tələblərə, şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin maraqlarına uyğunluğu” kimi göstərilir (Təhsil haqqında Qanun, 2009). Təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin və müəssisədəki kadr hazırlığının keyfiyyət səviyyəsinin milli, beynəlxalq və ümumavropa təhsil sisteminin standartlarına cavab verməsi müəssisələrdə daxili keyfiyyət təminatı sisteminin formalaşmasını labüd edir. Çünki “Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi”ndə¹ keyfiyyətin təmin olunması üçün qoyulan tələblərdən biri təhsil fəaliyyəti ilə məşğul olan elmi müəssisələrdə keyfiyyətin daxili təminatı sisteminin yaradılması, keyfiyyətin qiymətləndirilməsi meyarlarının mövcud olmasıdır. Bununla yanaşı “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda təhsil müəssisələrində nəticəyönlü və şəffaf idarəetmə modelinin, təhsilin keyfiyyətinin təminatı və idarə olunması üzrə yeni hesabat sistemlərinin yaradılması strateji hədəflərdən biridir².

Araşdırmalara əsasən 2025-ci ildə dünyada ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sayı 263 milyona çata bilər. Bu isə öz növbəsində 2000-ci illə müqayisədə 163 milyon artıq tələbənin ali təhsilə cəlb olunacağından xəbər verir (Karaim, 2011, s. 551). Belə olduqda təhsilin keyfiyyətinə dair problemlər aktual

məsələyə çevriləcək. Keyfiyyətli təhsilə tələbat artdıqca ali təhsil müəssisələri üçün keyfiyyət təminatına (KT) tələb artacaq (Hou, 2012; Varonism, 2014).

Təhsil müəssisələrində keyfiyyətin tənzimlənməsində reyting qiymətləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir (York et al., 2015). Şanxay reyting qiymətləndirməsi dünyanın qabaqcıl universitetlərində uğur qazanan məzunların sayı, uğur qazanan işçilərin sayı, *Clarivate Analytics* tərəfindən seçilmiş yüksək istinad edilən tədqiqatçıların sayı, təbiət və elm jurnallarında dərc olunan məqalələrin sayı, elmi istinad indeksində indekslanmış məqalələrin sayı və universitetin heyətinin fərdi göstəricisi kimi meyarlar üzərindən aparılır (“Academic Ranking of World Universities”, 2018).

Dünya universitetlərinin illik reytingi – *Times Higher Education* universitetlərin beş əsas fəaliyyət istiqamətini əks etdirən 13 indikator əsasında qurulur (Buinytska et al., 2018): *tədris, tədqiqat, sitatların sayı, beynəlmilləşmə, sənayedən vəsaitlərin cəlb edilməsi*. Digər tədqiqat işində 10 istiqaməti əhatə edən 12 göstərici üzrə araşdırma aparılıb və faktorial təhlil edilərək yeni ölçmə alətinin effektivliyi vurğulanıb (Abubakar et al., 2018). Amerika tədqiqatçıları York Gibson və Rankin universitetin akademik nailiyyətlərini ölçən 6 istiqamət (karyera, akademik nailiyyət, məmnuniyyət, bilik və bacarıqların mənimsənilməsi, təlim nəticələrinin reallaşması, davamlılıq) üzrə təsnifatlaşan 21 indikatoru uğurla sınaqdan keçirib (York et al., 2015).

Avropa ali təhsilində keyfiyyət təminatı şəbəkəsi (ENQA) Bolonya prosesi çərçivəsində yaradılıb. Sonradan ENQA Avropada ali təhsilin keyfiyyətinin təmin edilməsi üzrə Avropa standartlarının və təlimatlarının hazırlanmasına cavabdehlik daşıyır (ENQA 2005, 2009).

Təhsil sahəsində keyfiyyəti təmin etməyə xidmət edən sənədlərdən biri də ESG (European Standards and Guidelines) – Avropa ali təhsil məkanında keyfiyyətin təminatına dair standartlar və qaydalardır. Bu sənəd Avropa ali təhsil məkanında keyfiyyətin necə təmin edilməsinə dair konsensusu əks etdirir. Onun

¹ <https://e-qanun.az/framework/39622>

² <https://president.az/az/articles/view/9779>

tərkibinə daxil olan 24 standart üç istiqamət üzrə təsnifatlaşdırılıb: *daxili keyfiyyət* (10), *xarici keyfiyyət* (7) və *keyfiyyət təminatı agentlikləri* (7) üçün standartlar (Ali təhsildə daxili keyfiyyət təminatı üzrə metodik tövsiyə, 2022; ESG, 2015). Daxili keyfiyyət təminatı daxili idarəetmənin qiymətləndirilməsi sistemidir və təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin dövlət təhsil standartlarına uyğunluğunun təmin olunmasına, ali təhsil müəssisəsində səmərəli və müasir təhsil mühitinin yaradılmasına, habelə onun fəaliyyətinin davamlı inkişafının təmin olunmasına xidmət edir (Ali təhsildə daxili keyfiyyət təminatı üzrə metodik tövsiyə, 2022, səh 27). Daxili keyfiyyətə aşağıdakı standartlar aiddir (ESG, 2015):

- 1.1. Keyfiyyət təminatı siyasəti;
- 1.2. Proqramların hazırlanması və təsdiqi;
- 1.3. Öyrənənlərə yönəlmiş tədris və qiymətləndirmə;
- 1.4. Tələbə qəbulu, təşviqi, tanınması və sertifikatlaşdırılması;
- 1.5. Müəllim heyəti;
- 1.6. Tədris resursları və tələbə dəstəyi;
- 1.7. İnformasiyanın idarə olunması;
- 1.8. İctimai informasiya;
- 1.9. Proqramların daimi monitorinqi və dövrə baxışdan keçirilməsi;
- 1.10. Periodik xarici keyfiyyətə nəzarət.

Yuxarıdakı indikatorlar üzrə araşdırmalar universitetlərdə fəaliyyət göstərən KT mərkəzləri tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, 2018-ci ildə Avropa komissiyasının "Erasmus+" proqramı çərçivəsində "Azərbaycan Universitetlərində Keyfiyyətə Təminat Mərkəzlərinin Yaradılması və İnkişaf Etdirilməsi (EQAC)" adlı üçillik layihə əsasında bir çox universitetlərdə, o cümlədən ADPU-da Keyfiyyətin təminatı şöbəsi fəaliyyətə başlayıb. 2020 və 2021-ci illərdə isə ADPU-nun beş filialında KT şöbələri yaradılıb. Bununla yanaşı, 2021-ci ildə ADPU-da KT şöbəsinin nəzdində işçi qrupun tərkibi təsdiqlənib və 26 nəfərdən ibarət heyət işə başlayıb. Şöbə tərəfindən ADPU-da tələbələr arasında məmnuniyyət sorğuları və akademik heyətin fəaliyyətini əks etdirən qiymətləndirmə prosesləri həyata keçirilib.

Ali təhsilin akkreditasiya sistemləri, adətən, professor-müəllim heyətinin keyfiyyətini əsas element kimi nəzərdən keçirir. Bununla bağlı bir sıra araşdırmalar (Brennan and Shah, 2000; Harvey, 2007; Westerheijden et al. 2014; Dill and Beerkens, 2013) mövcuddur. Portuqaliyalı tədqiqatçılar Kladio və Andre müəllim heyətinin keyfiyyətinin nə demək olduğunu, onun necə ölçüldüyünü və personalın keyfiyyətinin müxtəlif aspektlərinin bir-biri ilə necə əlaqəli olduğuna dair empirik tədqiqatlar aparıblar. Bununla yanaşı, onlar dövlət idarəçiliyi sahəsində altı dövlət universitetindən 21 müəllimin iştirak etdiyi 236 tədris proqramı üzrə göstəricilərin statistik təhlilini aparıblar. Göstəriblər ki, professor-müəllim heyətinin keyfiyyəti standartlara uyğundur, lakin araşdırmaların kvalifikasiyasına dair bəzi məsələlər vardır ki, onları həll etmək lazımdır.

Beləliklə, təhsilin keyfiyyətli olmasında ali təhsil müəssisəsinin akademik heyətinin də rolu böyükdür. Bu faktoru gücləndirən əsas səbəblərdən biri də ali təhsil müəssisəsinin ixtisası üzrə mükəmməl bilik və bacarıqlara malik məzununun hazırlanması ilə ona tədris edən professor-müəllim heyətinin fəaliyyətinin çox sıx əlaqədar olmasıdır. Nəzərə alsaq ki, XXI əsr ali təhsil məkanında əmək bazarının tələblərinə cavab vermək uğrunda çox güclü rəqabət gedir, onda ali təhsil müəssisələrinin akademik heyətinin peşəkarlığı daim diqqət mərkəzində durur. Bu səbəbdən ali təhsil müəssisəsinin professor-müəllim heyətinin elmi, pedaqoji və sosial fəaliyyəti daim gündəmdə olmalı, zərurət yarandıqda isə növbədənkar məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilməlidir.

ADPU məzunlarının nailiyyətlərində müəyyən artım tendensiyası mövcuddur (adpu.edu.az). Universitetin akademik nailiyyət göstəricilərinin daim öndə olması üçün onun daxili keyfiyyət indikatorlarının, o cümlədən akademik heyətin fəaliyyətini əks etdirən qiymətləndirmənin aparılması labüddür. Bu məqsədlə məqalədə ADPU-da akademik heyətin reyting qiymətləndirilməsinə dair tədqiqatların nəticələri araşdırılıb.

METODLAR

Əvvəlcə dünyada qabaqcıl ölkələrin nümunəsində akademik heyətin inkişafını təmin edən amillər araşdırılaraq təhlil olunub. ADPU-da 2018 və 2019-cu illərdəki tədqiqatlarda 8 fakültənin akademik heyəti (753 müəllim) iştirak edib. 2021-ci ildəki tədqiqatlarda isə ADPU-da 8 fakültə ilə yanaşı 5 filial və bir kollec (ADPK) də daxil olmaqla ümumilikdə 1212 nəfər professor-müəllim heyəti iştirak edib. ADPU-da KT şöbəsi fəaliyyətə başladığı ildən akademik heyətin reyting qiymətləndirilməsini həyata keçirib. Belə ki, hər ilin noyabr ayında cari il üçün müəllimin elmi, pedaqoji və sosial fəaliyyətlərini əks etdirən 72 meyar üzrə sənədləri elektron link vasitəsilə toplanıb. Qiymətləndirilmə həm illər üzrə, həm də reyting illəri üzrə aparılır. Bu zaman reyting ili üzrə hesablama cari ilin 75%-i ilə keçən ilin 25%-nin cəmi şəklində aparılıb. Əldə edilən statistik məlumatlar Excel və SPSS proqramında müqayisəli təhlil olunaraq cədvəllər şəklində universitetin elmi şurasında təqdimatla şura üzvlərinə, həmçinin filiallara çatdırılıb.

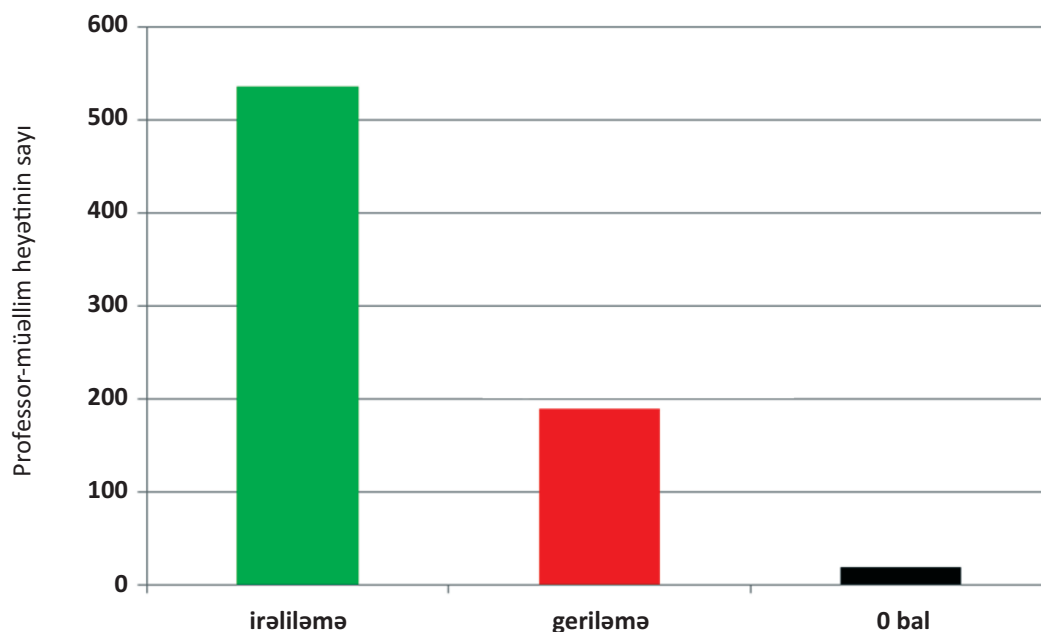
NƏTİCƏLƏR

Diaqram 1-də 2018 və 2019-cu illər üzrə professor-müəllim heyətinin ballarının dəyişməsi ilə bağlı statistik diaqram verilir. İki ilin müqayisəsindən görüldüyü kimi, professor-müəllim heyətinin 72%-nin nəticələri artıb, 25,4%-ində geriləmələr müşahidə olunur. Ən pis hal kimi 2.55% müəllimin nəticələri 0 olmasını qeyd etmək olar. Bu şəxslərlə bağlı araşdırmadan məlum oldu ki, onların əksəriyyəti yeni iş qəbul olanlardır.

2021-ci ildə isə ADPU-nun kollec və filialları da bu tədqiqatlarda iştirak edib və nəticələr emal olunub (Diaqram 2). Görüldüyü kimi 2021 və 2019-cu ilin reyting qiymətləndirilməsində müvafiq ballar üzrə müəyyən irəliləyiş və geriləmələr mövcuddur. Belə ki, 10-100 bal aralığında irəliləyiş, 100-300 arasında geriləmə, 300-dən böyük balların statistikasında artımlar müşahidə olunur.

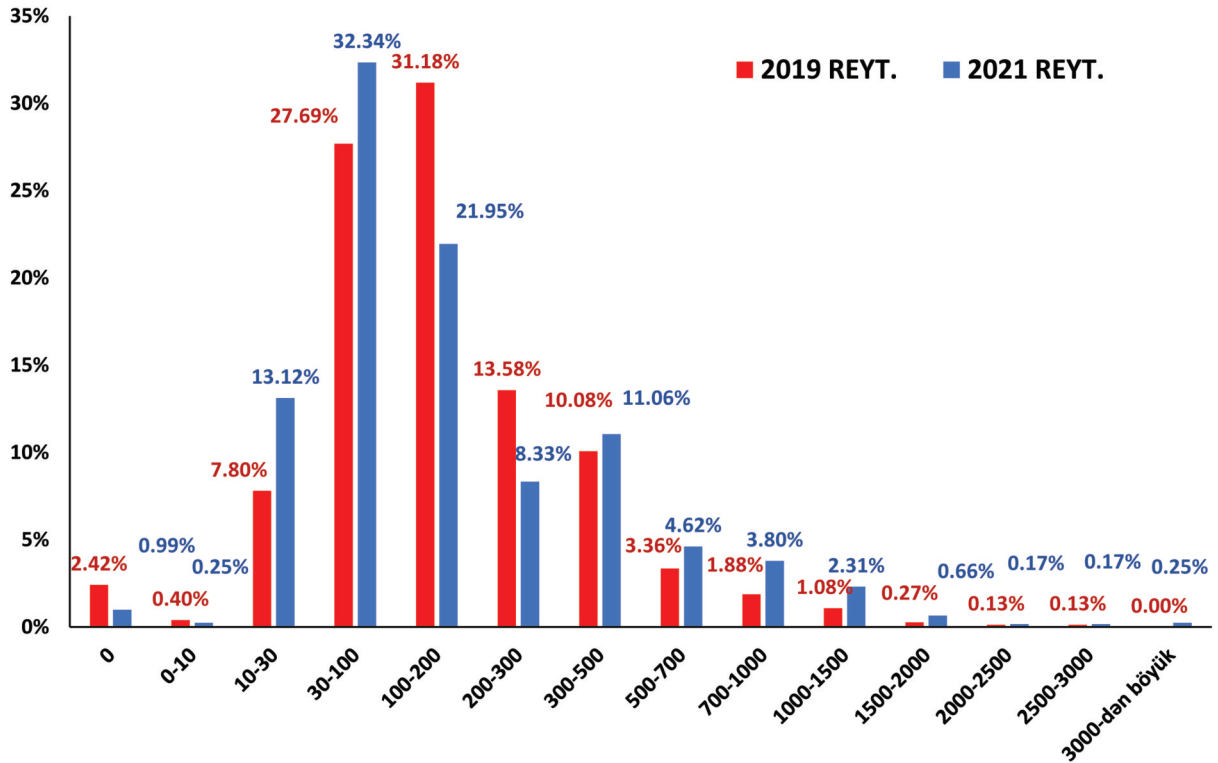
Alınan nəticələrə tam aydınlıq gətirmək üçün ADPU-nun professor-müəllim heyətinin 2018-2021-ci illər üzrə topladığı balların nəticələri təhlil edilir (Diaqram 3).

Diaqram 1 ADPU-da 2018 və 2019-cu illər üzrə professor-müəllim heyətinin topladığı balların statistikasi

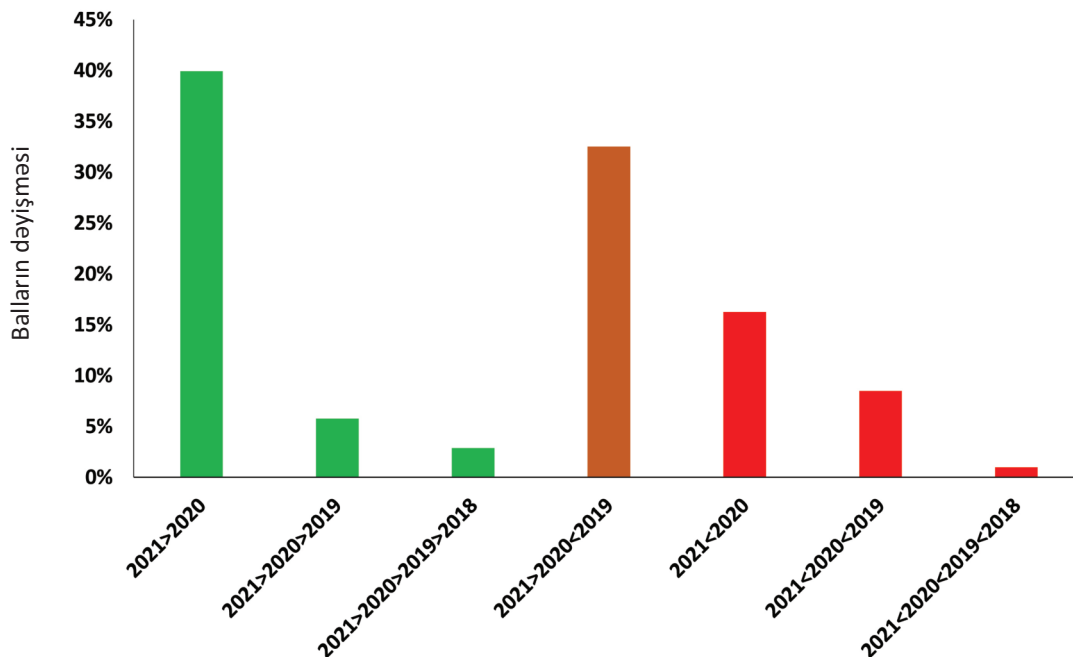
Diaqram 2

ADPU-da professor-müəllim heyətinin topladığı reyting balların müqayisəli statistikasi (2019 REYT. və 2021 REYT.)

Diaqram 3

ADPU-da professor-müəllim heyətinin 2018-2021-ci illər üzrə topladığı balların statistikasi

Göründüyü kimi, son iki ilin müqayisəsindən məlum olur ki, akademik heyətin 39,93%-i 2021-ci ildə balını artırır, 16,25%-i isə azaldır. Bununla yanaşı, həm 2021 və həm də 2020-ci illərdə balını artıranlar 5,78%, azaldanlar isə 8,5% olub. Dörd ilin nəticələri ilə müqayisədə son üç ildə 2.89% balını artırır, 0,98% azaldır. Bundan başqa, son üç ilin müqayisəsində yalnız pandemiya ilində (2020) balı azalanlar 32.51% olub.

Tədqiqatlar zamanı müəllimin elmi və pedaqoji fəaliyyətləri arasında asılılıqlar araşdırılıb. Belə ki, müəllimin topladığı ballarla, məqalələrinin sayı və tələbələrin müəllimin fəaliyyətinə verdiyi ballar (maksimum 30 baldır) arasında uyğunluq tədqiq edilib. Bu uyğunluğu araşdırmaq üçün öncə dəyişənlərin normal paylanması aparılmalıdır (Zhivitskaya, Sysa, 2018; Lehmann, 2006). Bu paylanma Kolmoqorov-Smirnov testi vasitəsilə həyata keçirilib (Cədvəl 1). Kolmoqorov-Smirnov testinin nəticələrinə əsasən asimptotik dəyişənin dəyəri (*Asymp. Sig. (2-tailed)*) formalaşır.

Cədvəl 1-dən göründüyü kimi hər üç dəyişəndə asimptotik dəyər 0,000-dır və bu dəyər 0.05-dən kiçik olduğu üçün müəllimlərin balları, tələbələrin verdiyi ballar və müəllimlərin məqalələrinin sayı üzrə məlumatların normal paylanmadığı aşkarlanıb (Kirkman, 1996).

Ədəbiyyatdan məlumdur ki, dəyişənlər normal paylandıqda Pirson, normal paylanmadıqda Spirman korrelyasiya testinin tətbiqi məqsəduşündür (Gogtay and Thatte, 2017). Bu səbəbdən adıçəkilən dəyişənlərin korrelyasiyası Spirman testi vasitəsilə araşdırılıb (Cədvəl 2).

Cədvəl 2-dən göründüyü kimi H_0 fərziyyəsi (müəllimin topladığı ballarla onun məqalələrinin sayı və tələbələrin müəllimin fəaliyyətinə verdiyi ballar arasında asılılıq yoxdur) rədd edilə bilməz. Çünki Asimptotik dəyər hər üçündə 0,000-dır və bu da 0,05-dən kiçikdir. Başqa sözlə, hər üç dəyişən arasında asılılıq vardır. Yekun olaraq Cədvəl 2-dən aşağıdakı nəticəyə gəlmək olar:

- Müəllimin topladığı ballarla onun məqalələrinin sayı arasında korrelyasiya əmsalı 0.579-dur. Əmsalın müsbət olması düz asılılığı və qiymətinin 0,5–1.0 aralığına düşməsi asılılıq dərəcəsinin yüksək olduğunu göstərir.
- Müəllimin topladığı ballarla tələbələrin müəllimin fəaliyyətinə verdiyi ballar arasında korrelyasiya əmsalı 0.238-dir. Əmsalın müsbət olması düz asılılığı, qiyməti isə zəif asılılığı göstərir.
- Müəllimin məqalələrinin sayı ilə tələbələrin müəllimin fəaliyyətinə verdiyi ballar arasında korrelyasiya əmsalı 0.181-dir. Əmsalın müsbət olması düz asılılığı, qiyməti isə zəif asılılığı göstərir.

Cədvəl 1 Kolmoqorov-Smirnov testi

		Akademik heyətin balları	Akademik məqalələr	Tələbələr tərəfindən verilən ballar
N		1212	1212	1140
Orta qiymət (<i>Normal Parameters</i>)	Orta qiymət (<i>Mean</i>)	236,31	1,69	27,02
	Standart sapmalar (<i>Std. Deviation</i>)	412,83	3,687	3,19
Ekstrimlər fərqi (<i>Most Extreme Differences</i>)	Mütləq qiymət (<i>Absolute</i>)	,284	,323	,172
	Müsbət qiymət (<i>Positive</i>)	,223	,260	,172
	Mənfi qiymət (<i>Negative</i>)	-,284	-,323	-,129
Statistik test (<i>Test Statistic</i>)		,284	,323	,172
Asimptotik dəyər (<i>Asymp. Sig. (2-tailed)</i>)		,000 ^c	,000 ^c	,000

Cədvəl 2 Spirman korrelyasiyası

		Akademik məqalələr	Tələbələr tərəfindən verilən ballar	Akademik heyətin balları
Akademik məqalələr	Korrelyasiya əmsalı (<i>Correlation Coefficient</i>)	1,000	,181	,579
	Əhəmiyyətlik (<i>Sig. (2-tailed)</i>)	.	,000	,000
	N	1212	1140	1212
Tələbələr tərəfindən verilən ballar	Korrelyasiya əmsalı (<i>Correlation Coefficient</i>)	,181	1,000	,238
	Əhəmiyyətlik (<i>Sig. (2-tailed)</i>)	,000	.	,000
	N	1140	1140	1140
Akademik heyətin balları	Korrelyasiya əmsalı (<i>Correlation Coefficient</i>)	,579	,238	1,000
	Əhəmiyyətlik (<i>Sig. (2-tailed)</i>)	,000	,000	.
	N	1212	1140	1212

MÜZAKİRƏ

Diaqram 1-dən görüldüyü kimi, reyting qiymətləndirməsinin tətbiqi ilk illərdən müəyyən əsaslı irəliləyişlərin meydana çıxmasına səbəb olub. Digər tərəfdən müəllimlərin yüksək hərəkətliliyi müşahidə edilir. Lakin 2020-ci ildə – pandemiya dövründə gözlənilən geriləmələr müşahidə olunur (Diaqram 3). Bu özünü 2020-ci ilə nəzərən 2021-ci ildə balını artıranlarda (5.78%) və azaldanlarda (8.5%) büruzə verir. Amma buna baxmayaraq, dörd ilin müqayisəsində akademik heyətdə balı artan və azalanların fərqinin müsbət (1.91%) olması nailiyyət dinamikasının artan xətlə davam etməsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Akademik heyətin topladığı balların nəticəsi olaraq 2019-cu ilin reytingində 100-300 aralığında bal toplayan müəllimlərin yeri 10-100 və 300-dən böyük aralığa doğru sürüşüb (Diaqram 2). Bundan başqa, akademik heyətin ən çox topladığı ballar 100-200 aralığından 30-100 aralığına doğru dəyişib. Diaqram 2-də 0 və 0-10 arası bal toplayanların azalmasına görə onların əksəriyyətinin 10-100 bal aralığına düşdüyünü deyə bilərik. Çünki həmin şəxslərin bir il ərzində 300-dən çox bal toplaması az

ehtimal olunandır. Bununla yanaşı, 300-3000 bal aralığındakı artım müəllimlərin elmi və pedaqoji fəallığında irəliləyişi göstərir. Bu irəliləyişin mövcudluğunu təsdiq etmək üçün akademik heyətin elmi və pedaqoji fəaliyyətlərini ölçən meyarların onların topladığı ballarla uyğunluğunu göstərmək olar (Cədvəl 2).

Tədqiqatlarımızda 2020-ci il üçün professor-müəllim heyətinin fəaliyyətindəki ümumi geriləmə ədəbiyyatda bununla bağlı araşdırmalarla üst-üstə düşür (Mishra et al., 2020; Shoaib et al. 2022; Van der Ross et al., 2022; Montenegro-Rueda et al., 2021). Göstərilir ki, COVID-19 pandemiyası ali təhsil də daxil olmaqla, xidmət sahəsinin bütün sektorlarına mənfi təsir göstərib. Müdafiə tədbiri kimi demək olar ki, bütün ənənəvi təhsil müəssisələri virtual platformalar üzərindən fəaliyyətə başlayıb. Pandemiyanın yaratdığı bu vəziyyət universitetin akademik heyətində stress yaradıb və onların fəaliyyətinə mənfi təsir edib.

Professor-müəllim heyətinin əsas elmi fəaliyyət istiqamətini onların apardığı araşdırmalar əsasında yazdığı məqalələr təşkil edir. Bu məqalələrin elmi jurnallarda çap olunması reyting qiymətləndirilməsində yüksək dəyərləndirilir. Qiymətləndirmə zamanı ədalətlik

prinsipini gözləmək məqsədilə məqalələrin çap olunduğu jurnallar da öz "çəkisinə" görə müvafiq ballarla qiymətləndirilib. Ali təhsil müəssisəsinin beynəlmilləşməsi istiqamətində beynəlxalq konfranslarda, *Web of Science* və *Scopus* bazasına daxil olan nüfuzlu elmi jurnallarda və ya digər xarici elmi jurnallarda çap olunan məqalələrin xüsusi rolu var. Pedaqoji universitet və onun filiallarından 2021-ci il üzrə bu jurnallarda 62 məqalə çap olunub. Maraqlıdır ki, akademik heyətin ümumi göstəricələrinin zəif olduğu 2020-ci ildə onların məqalələrinin sayı yüksək olub (74 məqalə). Bu da müəllimlərin pandemiya dövründə elektron xarici jurnallara daha çox üstünlük verməsini göstərir.

Akademik heyətin elmi və pedaqoji fəaliyyətini, eyni zamanda tələbələrin müəllimlərdən məmnuniyyət sorğusu arasında asılılıqlar (Cədvəl 2) göstərir ki, müəllimin elmi fəaliyyətinin göstəricisi olan məqalələrinin sayı onların topladığı ballar ilə düz mütənasibdir. Bununla yanaşı, akademik heyətin balının tələbələrin verdiyi ballarla düz asılı olması onu göstərir ki, müəllimin elmi fəaliyyətinin artması onların pedaqoji fəaliyyətinin artmasına gətirib çıxarır və bu da özünü onların topladığı ballarda büruzə verir. Cədvəl 2-də müşahidə olunan korrelyasiya əmsalının həqiqiliyi Asimptotik qiymətlə ($p < 0.05$) yanaşı, tələbələr arasında aparılan coxsaylı sorğuların nəticələri ilə təsdiq olunub.

Ümumiyyətlə, tədqiqat və tədris səmərəliliyi arasında əlaqələr müntəzəm nəzəri və empirik tədqiqatlarla araşdırılıb və müəyyən qədər ciddi müzakirələrə səbəb olub (Elton, 2001; Grant and Wakelin, 2009; Malcolm, 2014). Göstərilib ki, bu müzakirələr, əsasən, müvafiq anlayışların ölçülməsi, qarşılıqlı əlaqənin təbiəti və səbəb-nəticə əlaqəsi kimi mövzulardan qaynaqlanır. Biz də öz tədqiqatlarımızda bu amilləri geniş şəkildə nəzərdən keçirmişik.

Tədqiqatımızın nəticələri Lyublyana Universitetində aparılan tədqiqatların nəticələri (Cadez et al., 2017) ilə uyğunluq təşkil edir. Belə ki, müəyyən olunub ki, tədqiqatın keyfiyyəti tədrisin keyfiyyəti ilə müsbət korrelyasiyadadır. Bu korrelyasiyanın formalaşmasında əsas faktor nüfuzlu jurnallarda nəşrlərin və istinadların

sayının tədrisin keyfiyyətinə təsir göstərən amillər olmasıdır.

ADPU-da professor-müəllim heyəti arasında aparılan reyting qiymətləndirilməsinin nəticələrinə görə yüksək göstəricilərlə fərqlənənlər mükafata layiq görülüb.

XÜLASƏ

Yuxarıda deyilənləri ümumiləşdirərək qeyd edək ki, universitetdə professor-müəllim heyətinin fəaliyyətinin reyting qiymətləndirilməsi universitetin tədqiqat, tədris və sosial mühitinə müsbət təsir göstərib. Həmçinin bu qiymətləndirmə akademik heyətin beynəlmilləşməsinə və pedaqoji fəaliyyətinə çox böyük təkan verir. Aparılan qiymətləndirmənin effektivliyi universitetin idarəetmə sistemində, daxili və xarici maraqlı tərəflərin dəstəkləyici ünsiyyəti və təşəbbüskarlığı hesabına formalaşmış. Tələbələr arasında aparılan məmnuniyyət sorğularının nəticələrinin təhlili bu fikri təsdiqləyir. Akademik heyətin reyting qiymətləndirilməsinin onların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə böyük töhfə verdiyini nəzərə alaraq bu tip tədqiqatların davamlı olaraq aparılması məqsədəuyğundur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- 1 Abubakar, A., Hilman, H., Kaliappen, N. (2018). New Tools for Measuring Global Academic Performance. *SAGE Open*, 8(3), 215824401879078.
- 2 Academic Ranking of World Universities. (2018). May 3, 2018. <http://www.shanghairanking.com/>
- 3 Ali təhsildə daxili keyfiyyət təminatı üzrə metodik tövsiyə. Bakı, 2022, 116 səh.
- 4 Brennan J., Shah, T. (2000). Managing quality in higher education: An international perspective on institutional assessment and change. Buckingham: Organisation for Economic Cooperation and Development, The Society for Research into Higher Education & Open University Press.

- ⁵ Buinytska, O., Hrytseliak, B., Smirnova, V. (2018). Rating as assessment tool of quality and competitiveness of university. Open educational e-environment of modern university. 16-32.
- ⁶ Cadez, S., Dimovski, V., Zaman, G.M. (2017). Research, teaching and performance evaluation in academia: the salience of quality. *Studies in Higher Education*. 42. 1455-1473.
- ⁷ Dill, D., Beerkens, M. (2013). Designing the framework conditions for assuring academic standards: Lessons learned about professional, market, and government regulation of academic quality. *Higher Education*, 65(3), 341-357.
- ⁸ Elton, L. (2001). "Research and Teaching: Conditions for a Positive Link". *Teaching in Higher Education* 6 (1): 43-56.
- ⁹ ENQA. (2005). *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Helsinki: European Association for Quality Assurance in Higher Education.
- ¹⁰ ENQA. (2006). *Quality Assurance of Higher Education in Portugal: An assessment of the existing system and recommendations for a future system*. Helsinki: European Association for Quality Assurance in Higher Education.
- ¹¹ ESG – *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. (2015). Brussels, Belgium.
- ¹² Gogtay, N.J., Thatte, U.M. (2017). Principles of Correlation Analysis, *Journal of The Association of Physicians of India*, Vol. 65, pp.78-81.
- ¹³ Grant, K., Wakelin, S. (2009). "Re-conceptualisation the Concept of a Nexus? A Survey of 12 Scottish IS/IM Academics' Perceptions of A Nexus Between Teaching, Research, Scholarship and Consultancy." *Teaching in Higher Education* 14 (2): 133-46.
- ¹⁴ Harvey, L. (2007). The power of accreditation: Views of academics. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 26(2), 207-223.
- ¹⁵ Hou, A. (2012). Mutual recognition of quality assurance decisions on higher education institutions in three regions: A lesson for Asia. *Higher Education*, 64(6), 911-926.
- ¹⁶ Karaim, R. (2011). Expanding higher education. *CQ Global Researcher*, 5(22), 525-572.
- ¹⁷ Kirkman, T.W. (1996). *Statistics to Use: Kolmogorov-Smirnov test*. Accessed 10 Feb 2010.
- ¹⁸ Lehmann, E. (2006). *Nonparametrics: Statistical methods based on ranks*. ISBN: 978-0387352121
- ¹⁹ Malcolm, M. (2014). "A Critical Evaluation of Recent Progress in Understanding the Role of the Research-Teaching Link in Higher Education." *Higher Education* 67 (3): 289-301.
- ²⁰ Mishra, D. L., Gupta, D. T., Shree, D.A. (2020). Online Teaching-Learning in Higher Education during Lockdown Period of COVID-19 Pandemic. *International Journal of Educational Research Open*, 100012.
- ²¹ Montenegro-Rueda, M., Rosa, A., Sarasola, J., Fernández, C., José. (2021). Assessment in Higher Education during the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review. *Sustainability*. 13. 10509. 10.3390/su131910509.
- ²² Shoab, M., Nawal, A., Korsakiene, R., Zámečník, R., Rehman, A., Raisiene, A. (2022). Performance of Academic Staff during COVID-19 Pandemic-Induced Work Transformations: An IPO Model for Stress Management. *Economies*. 10. 10.3390/economies10020051
- ²³ Təhsil haqqında Qanun <https://e-qanun.az/framework/18343>
- ²⁴ Van der Ross, M.R., Olckers, C., Schaap, P. (2022). Engagement of Academic Staff Amidst COVID-19: The Role of Perceived Organisational Support, Burnout Risk, and Lack of Reciprocity as Psychological Conditions. *Front. Psychol.* 13:874599. doi: 10.3389/fpsyg.2022.874599
- ²⁵ Westerheijden, D.F., Stensaker, B., Rosa, M. J., Corbett, A. (2014). Next generations, catwalks, random walks and arms races: Conceptualising the development of quality assurance schemes. *European Journal of Education*, 49(3), 421-434.
- ²⁶ York, T., Gibson, C., Rankin, S. (2015). Defining and Measuring Academic Success. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 20(5).
- ²⁷ York, T., Gibson, C., Rankin, S. (2015). Defining and Measuring Academic Success. *Practice Assessment, Research & Evaluation*. 20(5), pp.1-20.
- ²⁸ Zhivitskaya, Y.P., Sysa, A.G. (2018). *Statisticheskiy analiz i obrabotka dannykh s pomoshch'yu SPSS: prakt.* Minsk: IVTS Minfina, 54 s.